

ЗНАЧАЈ КОРЕЛАТИВНОГ ПРИСТУПА У НОВИМ ПРОГРАМИМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Айсиџраки: Поред аналитичкосинтетичког и компаративног приступа проучавању књижевноуметничких и осталих типова текстова у основној школи, у савременој настави се отвара додатни простор за корелативно приступање програмским садржајима из књижевности. У раду се разматра могућност и сврховитост корелативног приступа обавезним и изборним текстовима школске и домаће лектире, предвиђеним новим програмима наставе и учења у основној школи. Указује се на начине функционализације ученичких знања, наглашене програмским реформама, при чему се анализирају унутарпредметне и међупредметне наставне корелације (увидом у компетенције) и њихова улога у стицању општег образовања ученика. Ову тему прати и развој тематских и пројектних часова, којима се успоставља сагледавање наставних садржаја из различитих перспектива. Корелативни приступ учењу обезбеђује трајност знања и умења, као један од основних наставних принципа.

Кључне речи: корелативни приступ, српски језик и књижевност, програм наставе и учења, основна школа, пројектна настава.

Корелативни приступ наставним садржајима из Српског језика и књижевности, према новим програмима наставе и учења, заузима значајно место у опису начина реализације предвиђених програмских елемената. Инсистирање на формирању оваквог приступа тумачењу књижевноуметничког текста везује се за идеју постављања функционалних наставних поступања у први план, а ради остваривања оних циљева којима ће се досегнути практична и за живот корисна знања.

Како квалитетну интерпретацију књижевноуметничких текстова са ученицима можемо остварити заснивањем аналитичкосинтетичког, проблемског или компаративног приступа тумачењу, поставља се питање да ли нас корелативни приступ враћа у позитивистичку школу, где се предност даје тзв. спољашњем приступу, док иманентна методика, према новим програмима наставе и учења, губи битку.

Да би се одговорило на ову запитаност, неопходно је прво сагледати шта се све под корелативним приступом подразумева, на шта он утиче и како се помоћу њега формира свест читаоца о прочитаном тексту / књижевном делу.

Термин „корелативни приступ” потиче од појма „корелација”, који у наставној терминологији има неколико значења. Најшире и најопштије значење корелације односи се на узајамност, повезаност или зависност, односно чињеницу да су две ствари или варијабле тако повезане да је промена у једној праћена одговарајућим или паралелним појавама у другој. Како се под учењем не сматра само стицање знања, већ и прихватање различитих метода и стратегија његовог усвајања, корелација се успоставља између наставних циљева и стратегије учења, а у савременој настави односи се на исходе који воде ка стандардима ученичких постигнућа. На тај начин, успостављање корелација тиче се и димензија знања, то јест главних типова и подтипова знања: чињеничног, концептуалног, процедуралног и метакогнитивног.¹

За интерпретацију књижевноуметничког текста најзначајнија је тако звана *функционална корелација*. Усаглашавање обиља гледишта и наставних поступака са природом уметничког текста не остварује се у виду еклектичког и рецепатског избора и збира аналитичких инструмената из већ устаљеног методолошког инвентара. Адекватност поступања испољава се путем *функционалне корелације* значајних гледишта и углова посматрања, који се не расипају у споредним правцима, већ се усмеравају на битне чињенице и водеће вредности уметничког текста. „Унутрашњи (иманентни) приступ књижевном делу има у настави примат, а спољашњи увид му служи као неопходан сазнајни корелат” (Николић 1999: 196).

Како се корелација дефинише као међусобни однос, узајамна зависност, повезаност у хармоничну целину и сл., може се закључити да је најважнија особина корелативности – структуралност. Структура се препознаје као унутрашње начело које гради неки облик. Она представља невидљиву материју која својим смислом држи на окупу целину, то јест склоп неке појаве. Тиме се осећај појединца (читаоца) за јединство целовите форме проширује. Јединствено се не доживљава само књижевноуметничко дело, већ се оно спознаје као целина у пропорционалном односу с другим „делима” које читалац има у свести, сазнању и искуству.

Тако схваћен, појам корелације води ка корелативном приступу наставној интерпретацији, који задира у свет читалачких компетенција појединаца, па самим тим и ученика.

¹ Више о овом видети у: Појам корелације у методици наставе (Мркаљ 2010: 47–55).

Улога корелативног приступа у настави може бити различита. Понекад се он укључује у наставни процес ради *мотивисања* ученика да прошире гледишта на књижевноуметнички текст који се интерпретира. У одређеним случајевима везује се за методичку радњу *локализовање* (нпр. у одређени историјски контекст), а његов основни задатак је да омогући остваривање *функционалних (пракћичних) циљева наставе* и да утиче на проширивање специфичних ученичких знања о наставној јединици која се проучава, као и на стицање општих знања. Тиме се омогућује широко постављање могућих наставних проблема и њихово решавање уз заузимање различитих тачака гледишта као полазишта у разматрању истог или сродног садржаја. Промишљене корелације (и унутар једног предмета и међупредметне) доприносе остваривању *принципа рационализације*, као и *принципа очигледности*, при чему се, у склопу обавештајних метода, посебно активира *метода показивања*.

Основна улога указивања на потребу заснивања корелативног приступа у настави књижевности везана је за планирање остваривања наставних садржаја преко њихове здружености у тематске блокове у читанкама. Овде, као илустрацију, наводимо сегмент описа програма за шести разред.

Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма на много начина. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следећи (никако и једини)²:

Словенска митологија: обредне народне лирске песме; Вук Стефановић Караџић: *Животи и обичаји народа српскога* (Божић, Ђурђевдан, Додоле, прпоруше и чароице); Весна Алексић: *Каљави коњ*; песма *Влашићи* Бранислава Петровића; Тиодор Росић: *Приче старијих чаробњака* (избор); Миодраг Станисављевић: *И ми њрку за коња имамо*; Ивана Брлић Мажуранић: *Приче из давнина* (избор), у корелацији нпр. са филмом *Чудотворни мач* Војислава Нановића.

Марко Краљевић: народне епске песме о Марку Краљевићу (*Марко Краљевић укида свадбарину*); предање *Смрти Марка Краљевића*; Светлана Велмар Јанковић: *Књија за Марка* (прича *Сиројто ждрече*); Владислава Војновић: *Приче из љаве* (одломци приче *Позоришће*).

Авантуре и дружине: Хенрик Сјенкјевич: *Кроз њустинињу и њрашуму* (одломци); Џек Лондон: *Зов дивљине или Бели очњак*; Ференц Молнар: *Децаци Павлове улице*; Бранко Ђопић: *Орлови рано леће*; Владимир Андрић:

² Примери наведени у овом раду саставни су део *Програма наставе и учења Српског језика и књижевности у шестом разреду основне школе*, на чијем обликовању је радила ауторка овог текста. Упоредити: *Правилник* 2018, 197–198.

Пусилолов; Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: *Енциклопедија лоших ђака, дунтовника и осталих џенијалаца* – одломак о Џеку Лондону, прича о Џеку Лондону из *Били су деца као и ти* Гроздане Олујић.

Дела заснована на хумору и животном оптимизму: Коста Трифковић: *Издирачица*; Бранислав Нушић: *Аудиодиографија*; Владимир Андрић: *Пусилолов*; Влада Стојиљковић: *Писмо Бранку Ђојићу* (из *Писмојисца*); Стеван Раичковић: *Хвала сунцу, земљи, џрави*; Добрица Ерић *Месечеви миљеници* (избор); Александар Поповић: *Снежана и седам џајљуака*.

Слике детињства у различитим епохама и срединама: Исидора Секулић: *Буре*; Бранко Ђопић: *Чудесна сјава*; Влада Стојиљковић: *Писмо Бранку Ђојићу* (из збирке *Писмојисца*); Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пејо Крсиа*; Сергеј Јесењин: *Песма о керуши*; Ференц Молнар: *Дечац Паvloве улице*; Гроздана Олујић: *Били су деца као и ти* (одабране приче); Јасминка Петровић: *Ово је најсјашињи дан у мом животињу*; Реј Бредбери: *Маслачково вино* (избор); Џејмс Крис: *Тим Талир или Продајти смех*; Анђела Нанети: *Мој дека је дио џрешиња*; Никола Тесла: *Моји изуми* (одломци о детињству) уз приче о Тесли, Ђопићу и Исидори Секулић из књиге *Били су деца као и ти*.

Социјална тематика: Алекса Шантић: *О, класје моје*; Вељко Петровић: *Рајтар*; Петар Кочић: *Јаблан*; Антон Павлович Чехов: *Вањка*; Итало Калвино: *Шума на ауто-џуџу* (из збирке прича *Марковалдо или џошиња доба у џраду*); Вилијем Саројан: *Зовем се Арам*; уз приче о Петру Кочићу и Чехову из *Били су деца као и ти* Г. Олујић.

Родољубива тематика: Ђура Јакшић: *Вече*; народне епске песме о Косовском боју; *Смрџ Мајке Јујовиња*; народне епске песме о Марку Краљевићу; Десанка Максимовић: *Грачаница*; Војислав Илић: *Свети Сава*; песме *Морава, Дунав* Бранислава Петровића.

Лепота маштања, певања и приповедања: Добрица Ерић: *Месечеви миљеници* (избор); Мирослав Антић: *Плава звезда*; Иво Андрић: *Аска и вук*; песме *Па шџа, џа шџа, Ђовор дрвећа* Бранислава Петровића; Владимир Андрић: *Пусилолов*; Анђела Нанети: *Мој дека је дио џрешиња*; Владимир Хулпах: *Лејенде о евројским џрадовима* (избор); Тиодор Росић: *Приче сџарој чарођњака* (избор).

Животиње и људи: Петар Кочић: *Јаблан*; Вилијем Саројан: *Зовем се Арам*; Сергеј Јесењин: *Песма о керуши*; Иво Андрић: *Аска и вук*; Добрица Ерић: *Месечеви миљеници* (избор); Џек Лондон: *Бели очњак или Зов дивљине*.

Међупредметне корелације – наставу историје могуће је допунити одломцима: Борислав Пекић: *Сенџиментјална џовести Бријанској царсџва* („Велика повеља слободе у земљи без устава”).

Корелативни приступ у новим програмима наставе и учења обезбеђују и међупредметне компетенције, са којима је повезана општа предметна компетенција наставног предмета Српски језик и књижевност. Поред компетенције за учење, одговорно учешће у демократском друштву, комуникације, одговорног односа према околини, рада с подацима и информацијама, сарадње, дигиталне компетенције и одговорног односа према здрављу, у настави Српског језика и књижевности најзначајније су естетичка компетенција и компетенција решавања проблема, које подстичу иманентни приступ тумачењу литерарног текста и изазивају креативно и стваралачко мишљење и изражавање наших ученика.

Реч *корелација* често је присутна у упутствима о методичкој реализацији наставног часа, а њено право значење махом остаје нејасно и неодређено. Овај тип корелације односи се на могућност функционалног повезивања наставних садржаја различитих предмета који се у настави проучавају. Када је реч о Српском језику и књижевности, уобичајене су корелације са Историјом, Музичком културом и Ликовном уметношћу, Грађанским васпитањем, позориштем и филмом, понекад с Географијом, Филозофијом, Психологијом, Социологијом, Веронауком, а ређе с Математиком, Физиком, Информатиком или Биологијом. У уџбеницима, она се формално појављују приликом увођења илустрација уз књижевноуметнички текст (Српски језик – Ликовна уметност), или описом доживљаја неке музичке композиције (Српски језик – Музичка култура), као и у радној апаратури. У савременој настави међупредметне корелације пре свега омогућују ширење општих знања ученика одређеног узраста и развој њихове опште културе.

Значај компетенција може се на користан начин илустровати навођењем следећег примера о повезаности језичких компетенција ученика са разумевањем текстуалних задатака из математике. Наиме, у оквиру једног испитивања које је спроведено у Институту за педагошка истраживања, ученицима су постављени текстуални задаци из математике, те су потом анализирани њихови одговори са језичког аспекта – подручја правописа, морфологије и синтаксе. Тиме се пратила језичка варијабла и њена условљеност, као и повезаност са природним наукама.

Укупан утисак јесте да су ученици показали изузетне мањкавости у оквиру разумевања прочитаног, што их је на самом почетку омело да правилно артикулишу одговор.

„Анализа квалитета радова ученика млађег основношколског узраста у Србији у језичком формулисању математичких задатака указује на то да ученици нису у довољној мери оспособљени да преводе математичке изразе у форму текстуалног задатка. Као главне препреке у исправности постављања текстуалног математичког проблема јављају се следећи недостаци:

недовољно јасне језичке формулације; изостанак битног елемента задатка (налога или питања, податка о 'праведном' дељењу и сл.); неправилности у конгруенцији (пре свега с бројевима); преовладава свакодневни језик над математичким језиком; изостајање прецизности која је у језичком запису математичких формулација неопходна" (Стевановић, Ивковић 2017: 209).

Један од главних проблема који су представљали препреку ученицима да успешно реше постављене задатке јесте оскудан речник због ког нису могли да артикулишу на језички правилан начин оно до чега су дошли логичким размишљањем³.

У редовној настави често је проблем наћи адекватну и редовнију повезаност између наставних јединица из Математике и Српског језика. Навођење следећих примера⁴ показује да и ове две области могу бити условљене и повезане, чак и више него што се на први поглед чини. Стицање језичких компетенција и њихово усавршавање може се спровести само редовним језичким вежбама на часовима српског језика и у оквиру неговања језичке културе. Уопштено, ученике је важно креативно мотивисати, слушати их, исправљати, указивати им на грешке и показивати им како да их отклоне.

Знања која ученици усвоје у оквиру лекције „Заокругљивање децималних бројева” могу се повезати и са књижевношћу.

Пример 1:

У одломку из текста „Марко Краљевић” Вука Караџића наводи се: „У 72. пјесми друге књиге (‘Турци у Марка на слави’) пјева се да је у његовом буздовану, којијем је он једном руком махао и њиме се бацао, било шездесет и шест ока.”

Једна ока има тежину 1,28 кг. Заокругли овај децимални број на једну децималу, па израчунај тежину Марковог буздована у килограмима.

У уџбенику *Математика за 5. разред* обрађује се и лекција „Скуп и припадање скупу”. Знања која ученици усвоје у оквиру ове лекције могу се повезати са граматикуом.

³ „Ученичко невладање реченичном конструкцијом, доминантна употреба лексичких јединица из колоквијалног језика и оскудан лексички фонд узроковали су недовољно смислене одговоре и лошије постигнуће ученика. Стога, између осталог, на основу анализе одговора ученика у истраживању TIMSS 2015 можемо потврдно говорити и о међуодносу језичке, математичке и научне писмености, што је у сагласности са различитим испитивањима повезаности трију поменутих аспеката функционалне писмености ученика. Заправо, можемо рећи да је постигнуће, у извесном смислу, условљено способношћу да се постојеће знање вербално искаже, односно да се језички формулише” (Стевановић, Ивковић 2017: 217).

⁴ Понуђени примери, дати у илустративном смислу у овом раду, представљају одабран и адаптиран избор из два приручника за наставнике српског језика и књижевности у петом и шестом разреду. Упоредити: Мркаљ, Ломпар 2018; Мркаљ, Ломпар 2019.

Пример 2:

Ако знаш да је А скуп променљивих речи, а Б скуп непроменљивих речи, заокружи слова испред тачних исказа.

а) *вештар* ∈ А б) *дувајши* ∉ А в) *на* ∉ Б г) *добар* ∈ Б д) *ви* ∈ А њ) *иолако* ∉ А

Корелативни приступ може се везати и за начин испитивања знања о књижевнотеоријским садржајима, путем теста.

Пример 3:

Ако знаш да је А скуп књижевних врста које припадају лирици, а Б скуп књижевних врста које припадају епици, заокружи слова испред тачних исказа.

а) *елегија* ∈ А б) *родољубива њесма* ∉ А в) *бајка* ∉ Б г) *роман* ∈ Б

д) *басна* ∈ А њ) *еј* ∉ А

Корелативни приступ наставним садржајима из Физике или Информатике и рачунарства такође се може остварити на часовима редовне или додатне наставе.

Пример 4:

Повежи одломак „Моји изуми” Николе Тесле наведен у Читанци за 6. разред са лекцијом „Притисак у мирној течности” у Физици за 6. разред. Објасни Теслину реченицу: „Моје знање о механизму није било никакво, а готово исто толико мало знао сам о ваздушном притиску, али истинктивно сам се сетио усисне цеви у води и схватио да је она запушена.”

Зашто је млади Тесла поменуо „ваздушни притисак” у вези са воденом пумпом?

У уџбенику *Информатика и рачунарство за 6. разред* у лекцији „Мултимедијалне презентације” дају се техничка упутства како ученик може направити презентацију која садржи текст, слике, аудио-записе и видео-снимке. Ова знања могу се применити тако што ће се ученицима задавати (у виду домаћег задатка) тема на коју ће сами осмислити краћу презентацију (о животу неког писца, или о животу и религији Старих Словена, о одабраним обичајима (нпр. Божић, Лазарева субота) итд.).

Лекција из историје „Постанак Српског краљевства” може се повезати са песмом „Свети Сава” Војислава Илића, лекција „Слабљење Српског царства и појава обласних господара” са народним епским песмама о Марку Краљевићу, а лекција „Промене на Балкану крајем средњег века” са народним епским песмама о Косовском боју.

Пример 5:

Упореди знања о српској средњовековној историји са књижевноуметничким текстовима који су инспирисани историјским догађајима или личностима, а чији се одломци налазе у твојој читанци. Издвој две подударности и две разлике између историјских чињеница и књижевног текста по избору.

Градиво из граматике које се односи на поделу речи на слоге може се повезати са Музичком културом.

Пример 6:

Погледај како је подељен на слоге текст песме „Дуну ветар, коледо”. Одреди да ли сваки слог одговара једној ноти. Затим подели на слоге прву строфу химне „Боже правде”, па упореди како је потписан исти текст испод нота у твојем уџбенику.

Успостављање корелативног приступа у настави српског језика и страних језика може бити посебно користан и за савладавање правила матерњег и страног језика.

Ученици би требало да уоче разлике између правописних правила у енглеском и српском језику, на примерима градива које им је познато у 5. разреду.

Пример 7:

Енглески језик	Српски језик
Имена језика пишу се великим словом: <i>She speaks <u>J</u>apanese.</i>	Имена језика пишу се малим словом: <i>Она њовори <u>ј</u>апански.</i>
Имена дана у недељи и месеци у години пишу се великим словом: <i>I really don't like getting up early on <u>S</u>aturday mornings! School starts in <u>S</u>eptember.</i>	Имена дана у недељи и месеци у години пишу се малим словом: <i>Заиста не волим да усњајем рано <u>с</u>убојном ујутру! Школа њочине у <u>с</u>ејтембру.</i>
У вишечланим називима институција све речи (осим предлога и везника) пишу се великим словом: <i>National <u>T</u>heatre</i>	У вишечланим називима институција само прва реч пише се великим словом (и властита имена у оквиру назива): <i>Народно <u>њ</u>озориште</i>

Корелативни приступ тумачењу књижевноуметничког текста у настави Српског језика и књижевности може се засновати и путем пројектне наставе.

Пројектна настава⁵ је проблемски и истраживачки усмерена настава поткрепљена ученичким истраживачким радовима. То је модел наставе организован око пројекта, а сам пројекат подразумева разрађене планове у чијој припреми и реализацији сарађује више особа, а његов резултат је продукт који има јасну употребну и/или васпитну вредност.

Пројекат задовољава захтеве пројектне наставе кад је усмерен на остваривање исхода у програму наставе и учења, кад су сви ученици ангажовани (у групама, пару или индивидуално), кад успоставља партнерски однос између ученика и наставника, кад отвара простор за истраживачки рад, кад је усмерен на развој међупредметних компетенција, кад ученици могу да презентују процес и/или продукт и кад подразумева рефлексију, евалуацију и вредновање.

Наставник у пројектној настави губи улогу експерта за садржај, већ има улогу стручњака који нуди информације ученицима, постаје њихов сарадник и подршка у процесу учења. Ученици активно трагају за одговорима, постављају питања, решавају проблеме, што отвара пут учењу с разумевањем, стицању функционалних и трајних знања. Тада долази до изражаја наставникова вербална способност, његова дикција, правилан начин изговарања, као и разговор с ученицима о унапређивању њихових језичких компетенција.

Између пројектне наставе и традиционалне наставе постоје битне разлике.

Традиционална настава усредсређена је на реализацију наставног плана и програма; има јасно одређене наставне целине, теме и јединице; доминантан је фронтални облик рада; наставник је испоручилац, а ученик прималац знања; недовољно се повезују усвојена знања са ученичким вештинама и способностима; слаба је међупредметна корелација.

Пројектна настава усредсређена је на исходе наставе и учења, на бављење актуелном проблематиком из реалног живота у окружењу (или повезивањем градива и стварности); доминантан је групни рад и рад у пару; наставник је координатор и критички пријатељ, развија се сарадничко-тимски рад; повезаност са другим научним подручјима и људским делатностима; обезбеђена је одлична међупредметна корелација; знање је функционализовано; унапређене су организацијске и комуникацијске способности ученика.

Један од начина за стицање трајног знања је учење граматике помоћу књижевног текста. Ово функционално прожимање наставе има вишеструке користи. Оно није само значајно ради уштеде времена. Ученик ће на овај

---

⁵ Образложење доносимо према приручнику Вилотијевић, Мандић 2018 и према презентацији под насловом *Програм обуке наставника другој циклусу основне школе за остваривање програма наставе и учења*, чији су аутори из Завода за унапређење образовања и васпитања.

начин најбоље развијати свој језички, литерарни, а и животни сензибилитет, а све то доприноси развоју језичке културе.

Књижевност је немогуће издвојити од историјских, друштвених и културних збивања једног периода, већ је пожељно посматрати је заједно и у оквиру периодизације са осталим врстама уметности – када се оне појављују, на који начин се компарирају, условљавају и допуњују. Књижевност, заједно са осталим врстама уметности, пружа целовиту слику времена.

У двадесет првом веку, када су доминантни медији – интернет и телевизија (слика, музика, жива реч – говорне и писане неправилности и у штампи и на телевизији; жаргон, туђице, позајмљенице и локализми), настава српског језика, уколико се своди само на слово, тј. текст, постаје монотона и једнолична ученицима. Удружују се чула вида, слуха, додира... у корелацији са осталим врстама уметности: сликарством, музиком, вајарством, архитектуром, балетом и филмом и активирају се у оквиру наставне интерпретације књижевноуметничког текста.

Савремена настава подразумева кабинетску наставу у којој су сва савремена средства у служби приближавања и што јаснијег разумевања књижевног текста, али и употребе истих средстава за стварање нових пројеката подстакнутих тим текстом. Наравно, многе школе данас у Србији, нарочито у забаченим местима, немају ни кабинет српског језика са полицама књига које су у сваком моменту доступне ученику како би пронашао неку непознату реч и добио одговор на многа питања, као ни ТВ, ДВД и рачунар са свом пратећом опремом (*шћамћач, скенер, ћрисћуй инћернетћу, дићћшћални фћћћо-аћћаратћ*) у кабинету или још чешће у учионици, но то не значи да наставници не налазе начин да осавремене приступ тумачењу литерарног текста у настави. Бојице (*вошћћане, ћемћћере, водене*), маркери, креде у боји, стара штампа (*новине и часоћћиси*), хамер папир за израду панона и цртежа у учионици – само су малобројна средства којима се наставници служе успостављајући корелативни приступ. Здруживање знања стечених на часовима различитих општеобразовних предмета у школи, у секцијама (*лицковна, литћерарна, драмска, хор и оркестћар, новинарска, линћивисћћичка, рећћићћајорска*), на слободним активностима („млади биолози”, еколози, *ћеоћћрафи, исћћоричари...*) и изборним предметима (*Народна ћћрадићћија, Свећћ око нас, Лейо ћћсане, Информатћћика и рачунарсћћиво, Веронаука, Граћћанско васћћићћане, Црћћане, сликане, вајане, Хор и оркестћар...*) омогућује нове, занимљиве и интересантне пројекте (*ћћредсћћаве, драматћћизације, лућћкарске ћћредсћћаве; ћћрредде – поводом Светог Саве, Дана школе; рећћићћације; школске новине; зидне новине; израду ћћанона на којима се уз фћћћоћћрафију објашћћавају поједини непознати изрази; књижевне вечери, ДВД ћћројекције документћарних филмова о појединим књижевним јунацима народне и*

ауторске књижевности. Да би планирани пројекат био успешно изведен, подразумева се да ученици, осим што су упознали књижевно дело, поседују извесна музичка, ликовна (са)знања и глумачке способности, како би лично тумачење сугестивно пренели својим вршњацима. Оваква ангажованост ученика доприноси да још боље буду упознати са временом у које је смештен литерарни јунак, с његовим начином одевања, местом становања (земунице, манастири, чардаци, скровишта у шуми). Учествовање у драматизацијама, глумачке деонице, изражајно и интерпретативно казивање стихова у одговарајућим костимима и уз адекватну музику, шири свеукупни доживљај и доприноси остваривању највиших циљева сваралачке наставе. Настанак оваквих пројеката доводи до позитивне комуникације међу ученицима и доприноси међусобном вршњачком уважавању. Планирање пројеката претходно мора бити поткрепљено посетама музејима, црквама и манастирима, ТВ и радио станицама, позоришним и музичким фестивалима, уметничким галеријама, ДВД пројекцијама и презентацијама, градским и школским библиотекама, изложбама фотографија, одговарајућим сајтовима на интернету.

Унутрашње и спољашње корелације односе се на међусобно повезивање наставног градива у оквиру једног или два школска часа. Када је реч о пројектној настави, она је усмерена ка дугорочнијем тематском планирању. Подразумева се одређивање теме која ће бити заједничка већини предмета у школи. Одабиром наставних јединица и тема, сваки предметни наставник даје допринос ширењу знања ученика.

Тематски дан или тематску недељу ваљало би уврстити у програм наставе и учења већ на почетку школске године. Могућности за тематску наставу има доста. Најчешће су то светски дани заштите околине, здравља, планете и слично. Поред тога, овај тип наставе може бити везан за планету Земљу, одређени топоним, историјски догађај (на пример, стогодишњица Великог рата, знаменита личност из наше културне прошлости и сл.).

Следи пример тематског обележавања Светског дана здраве хране (16. октобар) у петом разреду основне школе.⁶

Предмети који корелирају су: Српски језик и књижевност, Математика, Физичко васпитање, Музичка култура, Биологија, Енглески језик.

---

⁶ Пример тематског обележавања Светског дана здраве хране у пракси је проверила колегикиња Љубица Георгијев, за потребе писања завршног мастер рада на Филолошком факултету Универзитета у Београду, код ментора проф. др Зоне Мркаљ.

ПЛАН НАСТАВНЕ НЕДЕЉЕ

- Дан 1.

Физичко васпитање: У току часа наставник упућује ученике на појаву гојазности која све више узима маха у свакодневном животу. Ученици се упознају са термином *калорија* и с вредношћу различитих намирница. Указује се на принципе здраве исхране и на здрав начин живота. Следи бављење спортом, рекреативна шетња. Вежбе против гојазности.

Математика: У току часа ученици рачунају калорије одређених намирница, са нагласком на здраву и нездраву храну. Прављење пирамиде здраве исхране.

- Дан 2.

Српски језик: Припреме мини-скеча о здравој храни. Идеја је да ученици заједно са наставником осмисле текст у којем би се драматизовало какве све непогодности доноси нездрава храна и колико урушава здравље. Осмишљавање костима који би личили на намирнице, како би порука скеча који се изводи била упечатљивија.

Музичка култура: Учење и певање песме *Здрава храна*.

- Дан 3.

Енглески језик: Лекција о здравим намирницама; учење назива намирница на енглеском језику. Могућа израда панона здраво/нездро.

Српски језик и књижевности: Увежбавање драмског дела. Вежбање правилног изговора. Циљ оваквог приказа јесте преношење поруке кроз текст који ученици говоре, о последицама нездравог живота и погодностима које здрав живот доноси.

Биологија: Разговор са ученицима о генетски модификованој исхрани и последицама које има по здравље људи. Упућивање на начине правилног узгоја намирница и њихов значај за човека.

- Дан 4.

Ликовна култура: Цртање радова на тему: (НЕ)здро

Српски језик и књижевности: Читање ученичких литерарних радова на исту тему. Одабир најбољих који ће ићи на школски панона у холу школе.

После часова следи предавање педијатра из локалног дома здравља, који би ученике упознао са темама вршњачке гојазности, анорексије и здравог стила живота.

Петог дана резимирао би се рад током недеље. С циљем систематизације, укључује се пратећа изложба литераних и ликовних радова, као и папна која су ученици израдили уз наставникову помоћ. Централни догађај је драмски приказ, то јест скеч на коме се радило на часовима српског језика.

Циљ овакве наставе био би да се преко повезаних садржаја наставних предмета подигне ученичка свест о датој теми. Заједничким ангажовањем ученика и наставника, кроз игру и дружење, знања се умрежавају и јачају међупредметне компетенције сваког појединца. Планирани исходи би подразумевали да ученици, ако не у потпуности онда барем у одређеној мери, промене своје животне навике на боље, користећи се знањима стеченим на тематским часовима.

Важно питање које се у оквиру ове теме намеће јесте колико је простора остављено за остваривање међупредметних компетенција у току школовања. Међупредметне компетенције не треба раздвајати посебно, циљ у настави је да се оне сједине са предметним компетенцијама. Уколико би се то остварило, међупредметне компетенције би условиле боље разумевање градива и његову успешнију систематизацију. Ученици би се поступком аналогije научили да градиво различитих предмета повезују и научили би како да стечена знања сачувају и примене.

Смисао заснивања корелативних приступа у настави књижевности, а према новим програмима наставе и учења, широко се испољава и приликом планирања школских излета и екскурзија.

Корелативни приступ омогућава ученицима да стекну увид у контекст (друштвени, историјски, стилски, психолошки) онога шта се учи.

Постојање корелативног приступа не искључује заснивање аналитичко-синтетичког или проблемског приступа тумачењу књижевноуметничког текста, већ омогућује поузданије мотивисање ученика и њихову бољу припрему за читање, доживљавање и тумачење прочитаног.

Функционализација знања путем заснивања корелативног приступа у настави примерена је и у основној и у средњој школи јер подстиче ученике на низ стваралачких активности, чиме се обезбеђује трајност знања и умења као један од основних наставних принципа.

ЛИТЕРАТУРА

- Вилотијевић, Вилотијевић, Мандић (2018): Младен Вилотијевић, Нада Вилотијевић, Данимир Мандић, *Пројектна настава у ИКТ окружењу*, Београд: Учитељски факултет.
- Мркаљ (2010): Зона Мркаљ, Појам корелације у методици наставе, *Методички вјештице*, [S.l.], 1/1, 47–55. <http://metodickividici.ff.uns.ac.rs>
- Мркаљ, Ломпар (2018): Зона Мркаљ, Весна Ломпар, *Српски језик и књижевности 5: приручник за наставнике са дневним припремама за часове*, Београд: Klett.
- Мркаљ, Ломпар (2019): Зона Мркаљ, Весна Ломпар, *Српски језик и књижевности 6: приручник за наставнике са дневним припремама за часове*, Београд: Klett.
- Николић (1999): Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Правилник о плану наставе и учења за петти и шестти разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за петти и шестти разред основног образовања и васпитања*, Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, бр. 15/2018-77, 18/2018-1, 3/2019-83 110-00-898/2017-04.
- Стевановић, Ивковић (2017): Јелена Стевановић, Биљана Ивковић, Значај језичке компетенције за постигнуће ученика из математике и природних наука, Библиотека *Педагошка теорија и пракса*, 44, Београд: Институт за педагошка истраживања.

Zona V. Mrkalj

University of Belgrade

Faculty of Philology

Department for Serbian Literature

with South-Slavonic Literatures

THE IMPORTANCE OF A CORRELATIVE APPROACH IN THE NEW CURRICULA

Summary: In addition to the analytical-synthetic and comparative approach to the study of literary and other types of texts in elementary school, contemporary teaching opens up additional space for a correlative approach.

The paper discusses the possibility and purposefulness of a correlative approach to compulsory and optional texts of school and home reading, which are prescribed by the new primary school curricula. The paper also stresses the ways of functionalizing students' knowledge, emphasized by the curriculum reform, and analyses inter- and cross-curricular integrations (with insight into competences) and their role in acquiring general knowledge in students.

This issue is related to the enhancement of theme-based and project-based learning, which enables different perspectives of a teaching content. Correlative approach to learning ensures permanent knowledge and skills, as one of the basic teaching principles.

Keywords: correlative approach, Serbian language and literature, curriculum, elementary school, project-based teaching.